

ЕЛЕКТРОННО ИЗДАНИЕ

БЮЛЕТИН

СЪДЕБНА ПРАКТИКА ПО ПРАВТА НА ЧОВЕКА

Брой 15, януари 2012 г.

Съдържание

В настоящия петнадесети **бюлетин „Съдебна практика по правата на човека“** ще намерите кратко резюме на подбрани решения, постановени през декември 2011 г. от Европейския съд по правата на човека („ЕСПЧ“) по дела срещу различни държави, както и решения на Съда на Европейския съюз („СЕС“) по дела, касаещи защитата на правата на човека. Бюлетинът излиза в електронен вариант и се разпространява безплатно.

Подбрани и представени са решения в следните области:

- право на живот;
- забрана за изтезание и нечовешко и унижително отнасяне или наказание;
- право на свобода и сигурност;
- право на справедлив съдебен процес, разумен срок и презумпция за невинност;
- право на зачитане на личния и семейния живот;
- свобода на изразяване, на съвестта и религията, на събранията и на сдружаване;
- забрана за дискриминация;
- право на собственост
- други права.

Амбицията на фондация „Български адвокати за правата на човека“ е този бюлетин да достига до максимално широк кръг представители на юридическата професия и да ги подпомага в работата им по прилагане на европейските правозащитни стандарти в България.

1. ПРАВО НА ЖИВОТ

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Съдът намира нарушение на позитивните задължения на Русия по чл. 2 от Конвенцията заради неадекватното планиране и провеждане на спасителната операция при атентата в московския театър „Дубровка“, както и заради неефективността на последвалото разследване на действията на властите по случая.

Решение на Съда по делото [Finogenov and others v. Russia \(nos. 18299/03 and 27311/03\)](#)

Фактите: Жалбоподатели са общо 64 руски граждани, част от които са били заложници в театъра „Дубровка“ по време на чеченската терористична атака от октомври 2002 г., а останалите – техни роднини. Те се оплакват от прекомерната употреба на сила от властите при спасителната операция. Според тях операцията не е била планирана и проведена по начин, който да минимизира рисковете и употребата на сила от службите за сигурност е била непропорционална, поспециално използваният газ е причинил повече вреди, отколкото ползи. Не е била осигурена адекватна медицинска помощ, а последвалото разследване по случая не е било ефективно, то се е фокусирало само върху атентата и неговите извършители, а не върху поведението на властите при справянето с кризата.

При атентата в продължение на три дни повече от 900 души са били затворени в сградата на театъра, в която били поставени и експлозивни. Исканията на въоръжените чеченски сепаратисти били Русия да оттегли войските си от чеченската

територия. Антикризисен щаб под командването на Федералната служба за сигурност (ФСБ) при условията на пълна секретност разработил план за освобождаване на заложниците чрез употреба на военна сила, както и за тяхната масова евакуация и медицинското им обслужване. В операцията били ангажирани няколко служби за сигурност, болниците и линейките били в повишена готовност. Междувременно започнали преговори с терористите и няколко заложници били освободени, както и било допуснато внасянето на храна и вода в театъра. Няколко души обаче били убити в този период, без да са ясни точните обстоятелства около смъртта им. Според жалбоподателите терористите били склонни на по-нататъшни преговори, но на 26 октомври рано сутринта руските власти пуснали неустановен упойващ газ през вентилационната система и специален отряд нахлул в сградата. Всички терористи били убити, но при операцията 125 от заложниците също починали на място или впоследствие в болницата, а някои от оцелелите все още страдат от сериозни заболявания.

Жалбоподателите твърдят, че спасителната операция е била зле организирана във всеки аспект, като се започне от евакуирането и разпределянето на хората, през транспортирането им до болниците и липсата на достатъчно линейки, до приеманто им в лечебните заведения, където лекарите не били подготвени да оказват адекватна помощ, тъй като не били информирани за състава на използвания газ. Скоро след събитията московската прокуратура започнала разследване по случая, но отказвала да разследва действията на властите при справяне с кризата. Според нейните заключения причината за смъртта на 125-те заложници се дължала по-скоро на естествени фактори,

отколкото на употребата на газа – причината били индивидуални заболявания на лицата в комбинация с причинения стрес в продължение на три денонощия и газът имал само косвен ефект. В резултат прокуратурата не смятала за необходимо да отделя повече внимание на този въпрос, определяйки операцията като цяло за успешна.

Решението: Съдът не намира употребата на газ с неясен състав за непропорционална мярка с оглед особените обстоятелства и не намира нарушение на чл. 2 по този повод. Въпреки че руските власти уверяват, че газът е безвреден и според официалните медицински заключения няма пряка причинна връзка между употребата на газа и смъртта на заложниците, на Съда не е била представена точна формула на газа. Според него е възможно някои от жертвите наистина да са починали под влиянието на техни съществуващи здравословни проблеми, но намира за нелогично да се приеме, че 125 души на различна възраст и с различно физическо състояние могат да умрат почти едновременно на едно и също място от различни болести, обездвижване, стрес и липсата на свеж въздух. Дори газът да не е бил смъртоносен, той е бил опасен и с евентуални фатални последици за ранените и в този смисъл случаят попада под обхвата на чл. 2. Нарушение обаче няма поради екстремната ситуация - тежко въоръжени, добре подготвени терористи, посветени на своята кауза, преговори между тях и властите с променлив успех и все по-силната физическа и психическа уязвимост на заложниците. Била е налице реална, сериозна и непосредствена заплаха от масови човешки загуби и властите са имали причина да вярват, че интервенция с употреба на сила ще бъде „по-малкото зло”.

Съдът обаче намира нарушение на позитивните задължения на Русия по чл. 2 поради неадекватното планиране и провеждане на спасителната операция. Според Съда като цяло руските власти не са били достатъчно подготвени и не са предприели всички възможни предпазни мерки, за да сведат смъртта на гражданите до минимум. Въпреки че антикризисният щаб е привлякъл редица лекари и специалисти по спасяването на

заложниците, координацията на работата им е била слаба. Заложниците са били изложени на въздействието на газа за повече от два часа и не е ясно защо евакуацията е започнала толкова късно и защо при това положение медиците не са били информирани за употребата на газа – ако те са били предупредени, вероятно повечето от заложниците щяха да бъдат спасени.

Нарушение на чл. 2 Съдът намира и по отношение на процедурния аспект във връзка с проведеното разследване – Съдът не смята, че то е било независимо и пълно, следователни и ефективно. За разлика от разследването на самия терористичен акт, което е било задълбочено и успешно, в това на спасителната операция са допуснати редица пропуски. С най-голямо значение според ЕСПЧ е фактът, че формулата на състава на газа така и не е била разкрита. Всички документи на антикризисния щаб са били унищожени. Не са били разпитани всички членове на щаба и не е била установена значима информация, например дали броят на лекарите в готовност е бил достатъчен, какви инструкции са били дадени на линейките и градските автобуси относно транспортирането на жертвите, кои служебни лица са координирали събитията на място и какви нареждания са им дадени в тази посока, защо евакуацията е започнала едва час и половина след разпръскването на газа и нахлуването на службите и колко време е отнело неутрализирането на похитителите. Освен това разследващият екип е включвал и представители на ФСБ, както и експерти по експлозивите, пряко отговорни за планирането и осъществяването на специалната операция, и в този смисъл екипът не е бил независим и безпристрастен.

Властите не са направили всичко, което разумно е можело да се очаква от тях, за да предотвратят самоубийството на младо момче с лично разстройство в затвора, в нарушение на задължението им по чл. 2 от Конвенцията.

Решение на Съда по делото De Donder and De Clippel v. Belgium (no. 8595/06)

Фактите: Синът на жалбоподателите, г-н De Clippel, употребявал наркотици и развил впоследствие личностно разстройство, заради което през 1992 г. бил лекуван в психиатрична клиника. През 1999 г. г-н De Clippel бил арестуван по подозрение за опит за кражба и впоследствие осъден. Въз основа на експертно заключение, че г-н De Clippel има тежко психическо заболяване, което му пречи да контролира действията си и е опасен за себе си и околните, той бил задържан временно в психиатричното отделение на затвора в Гент до прехвърлянето му в подходящо психиатрично заведение. По-късно бил преместен в психиатрична клиника, където имал възможност да прекарва края на седмицата извън клиниката, при положение че спазва определени задължения. През юли 2001 г. социалният работник, отговорен за г-н De Clippel, докладвал невъзможността си да работи с него заради това, че той бил станал особено агресивен. Отговорният прокурор взел решение, че г-н De Clippel представлява опасност за обществото и разпоредил връщането му в психиатричното отделение в затвора в Гент.

През юли 2001 г. г-н De Clippel бил приет обратно в затвора, но не в психиатричното отделение, а в общите затворнически помещения, в килия с още няколко човека. На следващия ден, след жесток спор с един от неговите съкилийници, той бил задържан в наказателна килия, а през август бил настанен в отделна килия сам. На 6 август 2001 г. г-н De Clippel се обесил в килията си. Било проведено разследване по случая, но то завършило с прекратяване на наказателното производство срещу началника на затвора и двама психиатри.

Решението: По отношение на материалния аспект на чл. 2 от Конвенцията Съдът припомня, че държавите следва да предприемат адекватни мерки за защита живота на тези, които се намират под тяхна юрисдикция, като в определени ситуации имат позитивното задължение да осигуряват превантивни мерки, за да

защитят лицата от атаки от други лица или от самите себе си. Съгласно практиката на ЕСПЧ Съдът изследва дали властите са знаели или е трябвало да знаят, че по отношение на г-н De Clippel е съществувал реален и непосредствен риск той да се самоубие, докато се е намирал в затвора в Гент, и ако е имало такъв риск, дали властите са направили всичко, което е било разумно да се очаква от тях, за да предотвратят този риск.

Що се отнася до това дали е имало реална и непосредствена опасност от самоубийство в затвора, Съдът отбелязва, че младият мъж е бил двойно уязвим – от една страна, самоубийствата в затворите са с по-висок процент, отколкото на други места, а от друга страна, според лекуващия г-н De Clippel лекар, преди да постъпи в затвора, той е страдал от параноидна шизофрения, която обикновено е с особено висок риск от самоубийство. Съдът поради това счита, че е бил налице реален риск г-н De Clippel да опита да се самоубие и не може да се заключи, че властите не са били наясно относно този риск. Освен това по време на лечението си в психиатричната клиника през 2001 г. властите са били наясно, че той е бил агресивен към персонала и че лечението не е давало резултат, което също е трябвало да привлече тяхното внимание. Също така при повторното му настаняване в затвора той е бил агресивен към другите лишени от свобода в килията, което е било също знак за неговата нестабилност. Властите са имали достатъчно информация и индикации, за да преценят, че настаняването му в общите помещения на затвора не е било подходящо. Поради това, Съдът приема, че е имало нарушение на чл. 2 относно смъртта на г-н De Clippel в затвора. Не е намерено нарушение на процесуалния аспект на чл. 2 относно разследването на случая, тъй като Съдът е приел, че то е било ефективно.

Съдът намира още нарушение и на чл. 5, § 1 от Конвенцията заради това, че по принцип задържането на лица с ментални проблеми е законно само ако се осъществява в клиника или друга подходяща институция, какъвто не е бил случая с г-н De Clippel.

2. ЗАБРАНА ЗА ИЗТЕЗАНИЕ И НЕЧОВЕШКО И УНИЗИТЕЛНО ОТНАСЯНЕ

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Решение на Съда във връзка с масовата употреба на сила от страна на полицията в отговор на демонстрациите срещу фалшифицирането на изборите в Молдова през 2009 г.

Решение на Съда по делото [Taraburca v. Moldova \(no.18919/10\)](#)

Фактите: Младеж, задържан след протести в столицата на Молдова, се оплаква от брутално полицейско насилие, упражнено върху него при задържането му и при престоя му в ареста. Правителството твърди, че следите от насилие са от участието му в размириците, а не от употребена от полицията сила, като се позовава на факта, че нараняванията по него са констатирани едва на 14.04.2009 г., макар да е бил задържан на 7.04.2009 г. и да е бил прегледан от лекар към ареста на 8.04.2009 г.

Решението: Съдът, обсъждайки аргументите на страните, приема, че фактът, че жалбоподателят не се е оплакал от полицейско насилие до 14 април, не доказва, че не е бил малтретиран. Напротив, напълно разбираемо е, че се е оплакал, едва след като се е срещнал с адвокат, на когото е вярвал, като се има предвид състоянието на несигурност в страната по това време - много хора открито са били малтретирани и унижавани, съдии са разглеждали дела в полицейските участъци съвсем формално, а адвокати са игнорирали видими следи от насилие върху телата на клиентите им. Страхът и безпомощността, изпитани от г-н Taraburca, наистина са били факт за мнозинството от твърдените жертви на полицейско насилие, описани в доклада на

Европейския комитет за предотвратяване на изтезанията. В доклада си Комитетът е отбелязал, че повечето от оплакванията са били подавани след освобождаването от ареста или след преместване в помещения под контрола на министерството на правосъдието. Поради това Съдът намира, че е имало нарушение на материалния аспект на чл. 3.

По делото е намерено нарушение и на процедурния аспект на чл. 3, тъй като разследването на оплакванията на жалбоподателя е било напълно фиктивно.

Задържането на малолетни в транзитен център за възрастни незаконно пребиваващи чужденци в Белгия, при неподходящи условия за близо четири месеца, представлява нарушение на забраната за нечовешко и унижително третиране.

Решение на Съда по делото [Kanagaratnam and Others v. Belgium \(no. 15297/09\)](#)

Фактите: През януари 2009 г. г-жа Kanagaratnam, придружена от трите си деца, всички граждани на Шри Ланка, пристигнали в Белгия от Киншаса (Конго) и подали същия ден искане за предоставяне на убежище. Белгийските власти им отказали на границата влизане в страната и наредили връщането им в Конго, тъй като майката била с фалшив паспорт. Същевременно Службата за чужденците взела решение да ги задържи в транзитен център за незаконно пребиваващи чужденци. Семейството поискало от съда освобождаването си, но без успех. По-късно статут на убежище или друга защита им била отказана, тъй като властите намерили, че изявленията на майката, че ако бъдат върнати обратно, ще бъдат подложени на

малтретиране, не били убедителни. Задържането на семейството в транзитния център впоследствие бил удължен. През май 2009 г., след поредна молба за освобождаване, семейството било освободено от центъра. Те подали и втора молба за убежище, поради което заповедта за връщането им в Конго била отменена през май 2009 г. През септември 2009 г. те получили бежански статус.

Решението: ЕСПЧ разглежда оплакването на жалбоподателите за нечовешко и унижително отнасяне отделно по отношение на малолетните деца и отделно по отношение на тяхната майка. По отношение на децата Съдът намира, че Белгия е извършила нарушение на чл. 3 (забрана за нечовешко и унижително отношение). Той посочва, че вече два пъти Белгия е била осъждана по чл. 3 заради задържането на придружени или непридружени малолетни и непълнолетни чужденци в конкретния транзитен център, който не предоставя подходящи условия за нуждите на децата. Съдът отбелязва, че в случая децата са прекарвали там близо четири месеца, освен това те са били в особено уязвимо положение, както поради самия факт на своята малолетност, така и заради това, че вече са били травмирани при пристигането си в Белгия заради обстоятелства, свързани гражданската война в тяхната родина, от която са избягали. Освен това в Белгия те са прекарвали в затворена институция още 4 месеца. Фактът на тяхната уязвимост е бил признат и от белгийските власти, тъй като са им предоставили накрая статут на бежанци. Въпреки че децата са били придружени от майка си Съдът намира, че белгийските власти са ги изложили на

нечовешко и унижително третиране, като са ги задържали във въпросния център и така са създали у тях чувство на безпокойство и малоценност, с което са изложили на риск тяхното развитие. Съдът стига до извода, че е имало нарушение на чл. 3 от Конвенцията.

Що се отнася до майката, Съдът признава, че тя със сигурност е била силно разтревожена заради невъзможността си да защити децата си срещу задържането им при тези условия. Въпреки това, Съдът счита, че тяхното присъствие до нея през цялото време на престоя им в центъра трябва да е облекчило това състояние. Поради това нейното третиране не може да се приеме, че е достигнало прага на суровост, изискван съобразно практиката на Съда по чл. 3. Поради това, Съдът постановява, че спрямо нея не е извършено нарушение на чл. 3 от белгийските власти.

Съдът разглежда и оплакванията на жалбоподателите за нарушение на чл. 5 § 1 (право на свобода и сигурност), като намира, че този член също е бил нарушен. Съдът счита, че чрез поставянето на децата в транзитния център, предназначен за възрастни чужденци, в условия, които са неподходящи за тях поради изключителната им уязвимост като непълнолетни, белгийските власти не са успели да гарантират правото на децата на свобода. Що се отнася до майката, Съдът отбелязва, че задържането ѝ е било за особено дълъг период в явно неподходящи условия за едно семейство, поради което то също противоречи на чл. 5 от Конвенцията.

3. ПРАВО НА СВОБОДА И СИГУРНОСТ

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Макар и Конституционният съд да е признал, че период от задържането на жалбоподателя е бил незаконен и да му е присъдил обезщетение в размер на 1470 евро за период от 8 месеца, жалбоподателят продължава да е „жертва” по смисъла на Конвенцията, тъй като присъденото обезщетението е неадекватно.

Решение на Съда по делото [Žúbor v. Slovakia \(no.7711/06\)](#)

Фактите: Жалбоподателят е бил арестуван на 24.06.2003 г. и с решение от 28.11.2004 г. районният съд е удължил задържането му до 24.01.2005 г. На 21.01.2005 г. в окръжния съд бил внесен обвинителен акт срещу жалбоподателя. Той поискал да бъде освободен и с решение от 20.04.2005 г. окръжният съд постановил освобождаването му. По жалба на прокуратурата Върховният съд (ВС) отменил решението на окръжния съд и с решение от 24.05.2005 г. постановил, че жалбоподателят следва да остане в ареста. На 27.07.2005 г. жалбоподателят подал жалба до Конституционния съд (КС) с твърдение, че задържането му след 24.01.2005 г. е незаконно. Междувременно, с решение от 15.06.2005 г. ВС продължил задържането на жалбоподателя до 24.06.2006 г. Жалбоподателят подал нова конституционна жалба с твърдение, че това задържане е в нарушение на чл. 5, § 1 от Конвенцията. Г-н Žúbor бил освободен на 31.03.2006 г.

С решение от 8.03.2007 г. КС постановил, че с първото си решение ВС е накърнил правата на жалбоподателя по чл. 5, тъй като

няма оправдание за липсата на съдебно решение, продължаващо задържането му след 24.01.2005 г. Той разкритикувал закона и практиката на съдилищата, според които, когато се внася обвинителен акт в съда и задържането към този момент не надвишава 2 години не се изисква да се вземе решение за продължаване на задържането на обвиненото лице. КС подчертал, че фактът на внасяне на обвинителен акт в съда сам по себе си не може да оправдае продължаване на задържането, а съдът, който разглежда делото, трябва изрично да вземе мотивирано решение за продължаване на задържането преди още да е изтекъл срокът му, разрешен на досъдебното производство. Съдът отказал да присъди на жалбоподателя обезщетение, като постановил, че констатацията на нарушение представлява достатъчна обезвреда.

С решение от 6.06.2007 г. КС постановил, че с второто си решение ВС е нарушил правата на жалбоподателя по чл. 5, § 1 и му присъдил обезщетение в размер на 1470 евро.

Решението: Г-н Žúbor се оплаква по чл. 5, § 1, че задържането му след 25.01.2005 г. е било незаконно и не е получил адекватно обезщетение.

Съдът припомня, че периодът на задържане се счита за „законен”, ако се основава на съдебно решение; липсата на основания, дадени в съдебното решение, разрешаващи задържането за продължителен период от време, е в противоречие с принципа за защита от произвол по чл. 5, § 1. Също така, бързината, с която съдилищата заместят решение за задържане, на което срокът вече е изтекъл, е относим елемент при преценката дали дадено задържане не е произволно.

В настоящия случай с две поредни решения КС на страната е постановил, че задържането на жалбоподателя е в нарушение на чл. 5 от Конвенцията, но пред Съда правителството е изразило несъгласието си с тези решения. При тези обстоятелства Съдът следва да вземе позиция по спора. Обсъждайки решенията на КС Съдът намира, че последният е тълкувал и приложил Конвенцията правилно. Съдът е съгласен с посоченото от КС, че целите на чл. 5 могат да бъдат обезпечени адекватно, ако законът предвижда задължителен съдебен контрол по същество, в рамките на който съдът постановява мотивирано решение относно задържането на лицето след внасянето на делото му в съда и, какъвто би могъл да е случая, е изтекъл срока на решението за задържане, постановено на предварителното производство.

В настоящия случай правилно КС е намерил, че след 25.01.2005 г. задържането на жалбоподателя не е било законно.

Що се отнася до статута на жертва на жалбоподателя, Съдът посочва, че макар КС да е признал нарушението и да е присъдил обезщетение, което само по себе си не е незначително, размерът му все пак не е достатъчен да обезщети напълно жалбоподателя. За да достигне до това заключение Съдът отчита значимостта на правото на свобода по чл. 5, продължителността на незаконното задържане и други критерии, които прилага при определяне на обезщетение по чл. 41 от Конвенцията.

На тези основания Съдът намира, че жалбоподателя е бил жертва на нарушение на чл. 5, § 1.

Съдът е уважил и оплакването на жалбоподателя, че КС не е разгледал своевременно жалбите му, макар правителството да е поддържало, че производството пред КС е различно и не се обхваща от гаранциите по чл. 5, § 4.

Задържането на малолетни в транзитен център за възрастни незаконно пребиваващи чужденци в Белгия, при неподходящи условия за близо четири месеца, е нарушило правото им на свобода и сигурност.

Решение на Съда по делото [Kanagaratnam and Others v. Belgium \(no. 15297/09\)](#) – виж раздел 2

Задържането на лица с ментални проблеми е законно само ако се осъществява в клиника или друга подходяща институция, какъвто не е бил случая с жалбоподателя, задържан в килия в общите затворнически помещения.

Решение на Съда по делото [De Donder and De Clippel v. Belgium \(no. 8595/06\)](#) – виж раздел 1

4. ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВ СЪДЕБЕН ПРОЦЕС

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

За да може като цяло наказателният процес да се приеме за справедлив когато се допуска като доказателство показанията на отсъстващ свидетел, се изискват много съществени фактори, които да противостоят на невъзможността на защитата да разпита такъв свидетел, включително съществени процедурни гаранции.

Решение на Голямото отделение на Съда по делата [Al-Khawaja and Tahery v. the United Kingdom \(nos. 26766/05 и 22228/06\)](#)

Фактите: По първото дело жалбоподателят, г-н Al-Khawaja, лекар по професия, бил обвинен в блудствени действия с две свои пациентки, докато били под хипноза. Пациентката S.T. починала преди началото на процеса, но направила изявление пред полицията преди смъртта си. Показанията ѝ били прочетени на журито/съдебните заседатели (което е съдебния орган, постановяващ присъдата) по време на процеса, тъй като било прието, че съдържанието им е от решаващо значение за наказателното производство, тъй като няма други преки доказателства за случилото се. Защитата приела четенето на показанията, при положение че тя ще може да ги оборва чрез кръстосан разпит на други свидетели. По време на процеса журито изслушало различни свидетелски показания, включително на другата жертва и на две приятелки на починалата S.T., на които тя била разказала веднага след инцидента за случилото се. Защитата имала възможност да подложи на кръстосан разпит всички свидетели, дали показания пред съда. Преди да се произнесат с решение, съдията напомнил на журито/

съдебните заседатели преди постановяване на присъдата, че при преценката на доказателствата те трябва да отчетат, че не са разпитали лично S.T., нито тя е била подложена на кръстосан разпит, както и че нейните показания са били отречени от подсъдимия. Г-н Al-Khawaja бил осъден за блудствени действия по отношение на двете пациентки. Той обжалвал, като националните съдилища приели, че не е нарушено правото на справедлив процес на г-н Al-Khawaja, тъй като дадените предупреждения на съдията към журито са били адекватни.

По второто дело жалбоподателят, г-н Tahery, бил обвинен за нападение с нож над друго лице. Никой от разпитаните на мястото на инцидента не твърдял, че е видял г-н Tahery да наръгва жертвата, но два дни по-късно един от присъстващите, Т., дал обяснения пред полицията, че е видял именно г-н Tahery да напада с нож жертвата. По искане на прокуратурата по време на процеса съдията дал разрешение да се прочетат показанията на Т., на основание, че той се страхува да се яви в съда. Съдията направил преценка на обстоятелствата около твърдението, че Т. се страхува, като заключил, че стахът на Т. е оправдан (въпреки че този страх не бил по причини, свързани с подсъдимия) и че дори предприемането на други мерки, като например свидетелстване зад екран, няма да успокоят страховете му. Показанията на Т. били прочетени на журито/съдебните заседатели. Жалбоподателят също дал обяснения. Съдията предупредил журито за опасността да разчитат на показанията на Т., тъй като не са дадени пред тях и не са били подложени на кръстосан разпит. Жалбоподателят бил осъден по повдигнатото обвинение и присъдата му била потвърдена при обжалването. Апелативният съд признал, че ако не е било допуснато четенето на показанията на Т., то вероятността за осъждането на

жалбоподателя е щяла да бъде по-малка, но въпреки това г-н Tahery е имал възможност да подложи на кръстосан разпит другите свидетели на прокуратурата, да представя сам доказателства и да разпита други очевидци. Заедно с това, журито е получило ясна инструкция как да третира показанията на Т. при постановяване на присъдата.

Двамата жалбоподатели се оплакват пред ЕСПЧ, че техните осъждания са били основани в решаваща степен на показанията на свидетел, който не са могли да подложат на кръстосан разпит в съда и че така е нарушено правото им на справедлив процес. Отделението на Съда, в свое решение от 20 януари 2009 г., е намерило единодушно, че и в двата случая е имало нарушение на чл. 6 § 1 във връзка с чл. 6, § 3 (d).

Решението: ЕСПЧ най-напред припомня, че член чл. 6, § 3 (d) от Конвенцията изисква, преди обвиняемият да бъде осъден, всички доказателства срещу него да се съберат в негово присъствие в открито заседание заради състезателността на производството. Изключения от този принцип са възможни, но те не трябва да нарушават правото на защита. На обвиняемия трябва да бъде дадена адекватна и подходяща възможност да разпита свидетел срещу него или когато този свидетел прави своето изявление, или на по-късен етап от производството.

Съдът по-нататък отбелязва, че трябва да има основателна причина за допускане на четенето на показанията на отсъстващ свидетел – например когато свидетелят е починал или има основателен страх да свидетелства пред съда по вина на обвиняемия или неговия представител. Когато причината е общ страх за даване на показания пред съд, несвързан със заплахи от страна на обвиняемия или неговите представители, тогава съдът следва надлежно да провери дали са налице обективни причини за този страх. Преди да се вземе решение свидетелят да не бъде разпитан пред съда поради страх, съдията трябва да прецени дали всякакви други налични алтернативи (например анонимност на свидетеля или други

специални мерки) не биха били подходящи или възможни.

Освен това Съдът отбелязва, че осъждане, основано единствено или в решаваща степен на показанията на отсъстващ свидетел, когото защитата не е имала възможност да разпита, дали по време на разследването или в процеса, обикновено ще бъде несъвместимо с изискванията за справедлив процес. Това обаче не е абсолютно правило и трябва да се прилага гъвкаво, за да се вземе предвид цялостната справедливост на процеса и да се държи сметка за баланса на конкуриращи се интереси - на защитата, на пострадалия, на свидетелите, на обществения интерес от ефективно правосъдие.

Когато осъждането се основава единствено или в решаваща степен на отсъстващ свидетел ЕСПЧ подлага производството на най-строга преценка. Заради опасността от допускане на такова доказателство се изискват много съществени фактори, които да противостоят на невъзможността да се разпита отсъстващия свидетел, включително съществени процесуални гаранции. Въпросът във всеки отделен случай, който трябва да се преценява, е дали са налице достатъчно такива фактори, които да противостоят на допускането на такова доказателство, включително мерки, които позволяват справедлива и правилна преценка на надеждността на това доказателство.

В конкретния случай Съдът преценява първо дали законодателството на Великобритания съдържа достатъчно значими процесуални гаранции, за да гарантират справедлив процес в тези случаи, като заключава, че такива са налице (например изискване за допускане на четенето на показанията на отсъстващ свидетел след като съдията е направил преценка дали други алтернативи не могат да дадат решение, даване на инструкции на журито как да преценява такива доказателства и др.). Съдът преценява по-нататък и как тези гаранции са приложени на практика, като за целта преценява: 1) необходимо ли е било да се допуснат показанията на отсъстващ свидетел, 2)

неговите показания били ли са единствено или решаващо основание за осъждането на лицето, 3) налице ли са били достатъчно фактори, които противостоят на невъзможността да се разпита такъв свидетел, включително силни процедурни гаранции за справедливост на процеса.

По делото на г-н Al-Khawaja Съдът намира, че горните условия са били спазени и не е налице нарушение на чл. 6, § 3 (d) от Конвенцията: 1) необходимо е било допускането на показанията на починалата S.T., тъй като други преки доказателства е нямало, 2) и 3) показанията на S.T. са били подкрепени от показанията на другата жертва и не са съществували съществени различия между тях, както и показанията на приятелите на жертвата. Предупрежденията към журито как да третира показанията на S.T. са били ясни и те са могли да извършат справедлива и правилна преценка на надеждността на това доказателство.

По делото на г-н Tahery обаче е било налице нарушение на чл. 6, § 3 (d). 1) налице е била надлежна преценка от съдията дали е бил основателен страха от даване на показания от свидетеля и дали са били налице алтернативи за даване на показания, след която преценка съдията е намерил, че такъв страх е налице и няма алтернативи, но 2) Т. е единственият свидетел, който твърди, че е видял жалбоподателя да намушка жертвата с нож и неговите неподкрепени от друг показания са ако не единственото, то решаващото доказателство за осъждането на г-н Tahery, и 3) Жалбоподателят не е могъл да оспори достоверността на показанията на Т. в кръстосан разпит и тъй като никой друг от очевидците не е поискал или не е можел да каже какво е видял, той не е могъл да призове други свидетели, които да оспорят свидетелските показания на Т. Това са останали единствените директни доказателства и инструкциите към журито как да преценяват тези доказателства не може да се сметат, че са били достатъчен фактор, които да противостоят, за да гарантират справедлив процес като цяло и компенсират трудностите, пред които е била изправена защитата следствие

допускането на прочитането на показанията на отсъстващия свидетел.

Безапелационни изявления по медиите на прокурори и на министъра на вътрешните работи относно вината на жалбоподателя, направени преди повдигането на обвинението и по време на наказателното производство, са в нарушение на презумпцията за невиновност по чл. 6, § 2 от Конвенцията.

Решение на Съда по делото [G.C.P. v. Romania \(no. 20899/03\)](#)

Фактите: Жалбоподателят е известен бизнесмен, участвал в приватизацията на банки. На 10.04.1997 г. срещу него било повдигнато обвинение за измама, фалшифициране на документи и обсебване и бил осъден с окончателна присъда от декември 2002 г. Прокурорът по делото, Главният прокурор и министърът на вътрешните работи направили изказвания, че жалбоподателят със сигурност е извършил престъпленията, за които му е повдигнато обвинение.

Решението: Съдът е намерил, че оплакването за нарушение на презумпцията за невиновност във връзка с яростната кампания срещу жалбоподателя по медиите, което жалбоподателят твърди, че било повлияло върху съдебния състав, е недопустимо като явно необосновано. Съдът приема че яростната медийна кампания е приключила 2000 г., а присъдата срещу него е постановена през 2002 г., т.е. две години по-късно, което е съществен период от време, изтекъл след медийната кампания. Освен това присъдата е постановена от професионални съдии, които по-малко вероятно биха се повлияли от съдебните заседатели от изнесеното в медиите благодарение на своя опит и професионално обучение, които им позволяват да се абстрахират от външно влияние. Видно е и от подробните мотиви на присъдата, потвърдена на три инстанции, че осъждането на жалбоподателя не е

повлияно от изнесеното по вестниците – т.е. страхът на жалбоподателя, че съдиите са били предубедени, не е обективно оправдано.

Съдът обаче е приел, че оплакването на жалбоподателя относно изказванията на прокурор по делото, на Главния прокурор и на министъра на вътрешните работи, че със сигурност е извършил престъпленията, за които му е повдигнато обвинение, са допустими и основателни. Съдът признава, че жалбоподателят е бил известен бизнесмен и че тежестта на престъпленията, в извършването на които е бил заподозрян, може би са налагали обществото да бъде информирано за повдигнатите му обвинения. Тези обстоятелства обаче не могат да оправдаят липсата на прецизност при избора на думи в изявленията на официални лица по отношение на жалбоподателя. Съдът подчертава, че чл. 6, § 2 не забранява на властите да информират обществеността за хода на наказателни разследвания, но изисква да го правят с необходимата предпазливост, така че да зачитат презумпцията за невинност. Трябва да се прави също разлика между изявления, че някой просто е заподозрян в престъпление и ясна декларация, при липсата на окончателна присъда, че дадено лице е извършило въпросното престъпление. Съдът последователно е подчертавал значението на избора на думи от държавните служители в изявленията им преди едно лице да е съдено и признато за виновно за конкретно престъпление.

Съдът счита, че в настоящия случай лицата, направили изявления по отношение вината на жалбоподателя, е следвало много внимателно да подбират думите, с които са описвали всящото наказателно производство. Съдът не може да се съгласи с правителството, че тези изявления са били фокусирани единствено и само върху развитието на производството и намира, че им липсва нужната прецизност или уговорки и съдържат изрази, представляващи недвусмислена декларация, че жалбоподателят е извършил престъпление. Като такива, те са предрешавали делото и не са имали никакъв друг ефект, освен да убедят обществото във

виновността на жалбоподателя преди да е била доказана вината му с влязла в сила присъда.

ЕСПЧ намира нарушение на правото на справедлив процес в неговия наказателен аспект и по-специално на принципа *in dubio pro reo* (при съмнение да се решава в полза на обвиняемия), поради осъждането на жалбоподателя единствено на базата на противоречивите показания на свидетел с личностно разстройство.

Решение на Съда по делото [Ajdaric v. Croatia \(no. 20883/09\)](#)

Фактите: През 2005 г. жалбоподателят – г-н Ajdaric, бил задържан и настанен в затвор в Загреб поради повдигнато обвинение в извършването на автомобилна кражба. Впоследствие той бил преместен в затворническата болница, където споделял една стая с обвиняем по дело кражба в големи размери, придружена с тройно убийство (M.G.) и бивш полицай, обвинен в опит за убийство (S.Š.). Пред съдия-следовател S.Š. дал показания, в които твърдял, че при престоя си в болницата дочул разговори между M.G. и г-н Ajdaric, от които заключил, че жалбоподателят е бил съучастник на M.G. в убийствата. Така през 2006 г. срещу г-н Ajdaric било повдигнато обвинение по случая и делото му било обединено с това на M.G. При процеса двама свидетели, които пребивавали в същата стая в болницата, дали показания, които не подкрепяли твърденията на S.Š. Въпреки това и наличието на психиатрична експертиза за състоянието на S.Š., според която той бил емоционално нестабилен, страдал от хистерия и се нуждаел от психиатрично лечение, жалбоподателят и M.G. били признати за виновни, като жалбоподателят бил осъден единствено на базата на показанията на S.Š. Присъдата била потвърдена от апелативния и Върховния съд. По депозираната от г-н Ajdaric индивидуална конституционна жалба Хърватският конституционен съд не намерил нарушение на правото на справедлив процес.

Пред ЕСПЧ г-н Ajdagic се оплаква по чл. 6, параграфи 1, 2 и 3 на Конвенцията за това, че е бил осъден на 40 години лишаване от свобода в противовес с гаранциите за справедлив процес, презумпцията за невинност и равенството на средствата - на базата единствено на дочуто от свидетел с личностно разстройство.

Решението: ЕСПЧ намира нарушение на правото на справедлив процес по чл. 6, § 1 от Конвенцията и смята, че по делото, в противоречие с основни изисквания на наказателния процес, прокуратурата не е успяла да докаже обвинението по несъмнен начин и така в процеса не е бил спазен основен принцип - *in dubio pro reo* (при съмнение да се решава в полза на обвиняемия).

Съдът посочва, че жалбоподателят е отправял многократно възражения към националните съдилища относно надеждността на показанията на S.Š., както

и спрямо годността му изобщо да бъде свидетел поради душевното му заболяване, констатирано с психиатрична експертиза. Освен това заключенията на хърватските съдии се базират на показания, които се състоят от собствените заключения на свидетеля, а не толкова на конкретни факти. Съдът отбелязва и наличието на сериозни фактически противоречия в показанията, например относно месторазположението на леглото на S.Š. и тези на M.G. и г-н Ajdagic, което е от значение за възможността му да чуе техните разговори. Съдилищата обаче не са мотивирали достатъчно своите решения по отношение на тия противоречия. Според ЕСПЧ хърватските съдилища не са отговорили адекватно на повдигнатите възражения на жалбоподателя и са приели твърденията на свидетеля за достоверни, без да направят усилия да установят факти в тяхна подкрепа.

5. ПРАВО НА ЗАЧИТАНЕ НА ЛИЧНИЯ И СЕМЕЕН ЖИВОТ, НА ДОМА И КОРЕСПОНДЕНЦИЯТА

- ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Липсата на достатъчно задълбочена преценка на всички релевантни обстоятелства при взимане на решение за връщане на дете от Латвия към Австралия по Хагската конвенция за гражданските аспекти на международното отвлечение на деца е нарушение на правото на личен и семеен живот по чл. 8.

Решение на Съда по делото [X v. Latvia](#) (no. 27853/09)

Делото касае преценката на властите при взимане на решение за връщане на дете по искане на бащата по Хагската конвенция за гражданските аспекти на международното отвлечение на деца. Съдът критикува подхода на латвийските съдилища, които не са разгледали задълбочено семейната ситуация на детето и фактори от емоционално и психологическо естество – не е бил взет предвид психологическия доклад, представен от майката, че ще бъде увреждащо за детето, ако то бъде отделено

от нея и върнато в Австралия. Така те не са отчели „най-добрия интерес на детето”, както изисква Хагската конвенция, както и не са спазили изискването за процедурна справедливост, съдържащо се в чл. 8 и изискващо от националните съдилища да обръщат нужното внимание на аргументите на страните, така че да гарантират, че връщането на детето ще бъде в негов интерес, а няма да бъде просто процедурна мярка. Съдилищата не са изследвали и какви биха били условията на живот на детето в Австралия или възможността на майката да поддържа контакти с детето там.

Като не са предложили разрешение, нито дори временна помощ, на проблема на жалбоподателката, която е следвало да освободи добросъвестно закупения от нея апартамент, властите са нарушили правото ѝ по чл. 8 на зачитане на дома.

Решение на Съда по делото [Gladysheva v. Russia](#) (no.7097/10) – виж раздел 8

6. СВОБОДА НА ИЗРАЗЯВАНЕ, НА СЪВЕЩТА И РЕЛИГИЯТА, НА СЪБРАНИЯТА И НА СДРУЖАВАНЕ

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Нарушена е свободата на изразяване на адвокатка, която е намерена за виновна за нарушаване тайната на разследването заради това, че е коментирала в пресата заключенията от експертния доклад по наказателното дело.

Решение на Съда по делото [Mor v. France \(no. 28198/09\)](#)

Фактите: Жалбоподателката е адвокатка, която била представителка по наказателно производство на родителите на дете, което следствие на ваксинация за хепатит Б развило заболяване и починало. По време на разследването по наказателното производство бил депозиран експертен доклад относно ваксинациите. Части от доклада станали публични в пресата, която ги коментирала, а по-късно журналист взел интервю от адвокатката, която коментирала изводите от доклада. Адвокатката впоследствие била съдена заради коментиране в пресата на експертния доклад, като по този начин нарушила тайната на разследването и своите професионални задължения като адвокат. Съдилищата я намерили за виновна, но я освободили от наказателна отговорност, тъй като намерили, че засягането на обществения ред от нейните действия е било минимално и че други лица също са нарушили тайната на разследването, но не са били съдени. Жалбоподателката била осъдена да плати символичната сума от едно евро на фармацевтичната компания, която претендирала обезщетение в наказателното производство срещу нея.

Решението: ЕСПЧ подчертава важната роля, която адвокатите играят в защитаването на интересите на гражданите и за доверието в справедливостта, въздавана от съдилищата. Адвокатите имат свобода на изразяване да коментират как функционира съдебната система, стига да не пристъпят определени граници. Тяхната свобода на изразяване трябва да бъде ограничавана само в изключителни случаи. В конкретния случай Съдът отбелязва, че части от доклада вече са били в публичното пространство, а жалбоподателката се е ограничила да коментира това, което вече е било изнесено в пресата. Съдът подчертава, че самият факт, че информацията вече е била публична, не освобождава адвокатите от задължението им да пазят тайната на разследването, което тече в момента. Същевременно обаче Съдът заключава, че намирането на жалбоподателката за виновна за нарушаване на служебна тайна не е било оправдано, тъй като не е представлявало в случая „достатъчна причина“ за намесата ѝ в свободата на изразяване. Той подчертава важността на коментираното за обществения дебат и факта, че ограниченията на свободата на изразяване по теми, които са важни за обществеността, трябва да се тълкуват ограничително. Съдът подчертава и факта, че информацията е била вече широко коментирана в пресата заради значимостта ѝ за общественото здраве и заради сериозността на изнесените факти. Според Съда националните съдилища е следвало да мотивират с относими и достатъчни причини засягането на свободата на изразяване на един адвокат, отчитайки и изключенията, при които тайната на разследването може да се наложи да бъде нарушена.

7. ЗАБРАНА ЗА ДИСКРИМИНАЦИЯ

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Законодателно установени различия в режима и условията спрямо задържаните и вече осъдените лица в местата за лишаване от свобода в Словакия представляват дискриминация при упражняване правото на личен живот.

Решение на Съда по делото [Laduna v. Slovakia \(no. 31827/02\)](#)

Фактите: Жалбоподателят понастоящем излежава присъда доживотен затвор в Словакия. През периода 2001-2006 г. в качеството си на обвиняем той бил задържан в местата за лишаване от свобода. По това време заради лошите условия на живот там и режима, на който бил подложен, г-н Laduna подавал оплаквания до затворническата администрация, но те били отхвърляни. Жалбоподателят твърдял, че е имал по-ограничени права от тези на вече осъдените що се отнася до режима на свижданията, както и до контактите с другите лишени от свобода. Той бил настанен сам в килия, без топла вода и без право да гледа телевизия, за разлика от осъдените лица. Освен това, по силата на законодателно задължение той бил длъжен да участва във финансирането на издръжката си в затвора, като трябвало да заделя половината от парите, които получавал от семейството си, за да плаща дълговете си към държавата. Към март 2008 г. дължал на държавата около 750 евро.

Решението: ЕСПЧ припомня, че член 14 от Конвенцията защитава лицата, които се намират в сходна ситуация, от това да бъдат третирано различно без оправдание при упражняването на правата и свободите, гарантирани им от Конвенцията. В конкретния случай Съдът стига до

заключението, че е налице дискриминация във връзка с упражняването на правото на личен живот на жалбоподателя по чл. 8 от Конвенцията. В тази връзка ЕСПЧ посочва, че липсата на достъп до телевизия се отразява на правото на лицето да поддържа връзка с външния свят, с правото му на личностно развитие, както и с менталното му състояние като предпоставка за упражняване на правото му по чл. 8. По същия начин, лишаването му от контакти с близките му представлява намеса в това право, без да води автоматично до нарушаване на чл. 8.

Като прилага теста за дискриминация, Съдът намира, че положението на жалбоподателя е сходно с това на осъдените лица по отношение на режима на посещенията и достъпа до телевизия. Налице е обаче непропорционална разлика в третирането им – жалбоподателят като задържан е имал право на 30-минутни посещения веднъж месечно, а осъдените – на двучасови визити с по-голяма честота в зависимост от конкретния режим. Не е оправдана и разликата във възможността да се гледа телевизия (законът на Словакия не предвижда такава възможност за задържаните, за разлика от лишените от свобода с присъда). Затова има нарушение на чл. 14 във връзка с чл. 8.

Що се отнася до оплакването за намесата в правото на собственост на г-н Laduna поради дълга му към държавата, Съдът отчита, че тази намеса не го лишава напълно да използва парите си в затвора за допълнителна храна, лекарства и други продукти. Съдът взема под внимание и широката дискреция на държавата при определяне на общия интерес от връщане на дългове към държавата и не намира мярката за непропорционална на преследваната с нея цел, поради което няма нарушение на чл. 1 от Протокол № 1 на Конвенцията.

8. ПРАВО НА СОБСТВЕНОСТ

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Спиране изплащанията на пенсии, само поради промяна в законодателната уредба представлява непропорционална и неоправдано груба намеса в мирното ползване на притежанията.

Решение на Съда по делото [Lakicevic and others v. Montenegro and Serbia \(nos. 27458/06, 37205/06, 37207/06 and 33604/07\)](#)

Фактите: Жалбоподателите са четирима граждани на Черна гора, които се пенсионирали в периода 1989-2002 г. Поради промяна в законодателството от 01.01.2004 г. плащането на пенсиите им било спряно, защото те подновили своята юридическа практика, като работили почасово в своите кантори, което предишната уредба позволявала. Жалбоподателите обжалвали решенията на пенсионния фонд в този смисъл, но ресорното министерство и административният съд ги потвърдили с мотиви, че жалбоподателите не били лишени от техните пенсии, а само тяхното изплащане било спряно в съответствие с действието на вътрешното законодателство. Този мотив бил водещ и за Върховния съд, когато отхвърлил исканията на втория, третия и четвъртия жалбоподател за преразглеждане на делото. След законодателни изменения от 2009 г., с които предишната уредба била отменена, плащането на пенсиите на втория, третия и четвъртия жалбоподател било възобновено. Преди това обаче пенсионният фонд спечелил граждански дела за обезщетение срещу първите трима жалбоподатели за недължимо получени пенсии за съответните периоди покрай законодателната промяна.

Решението: Съдът счита правото на пенсия за притежание по смисъла на чл. 1 от Протокол № 1 на Конвенцията и посочва, че намалението или спирането на пенсията представлява намеса в мирното ползване на притежанията, която следва да бъде оправдана, законна и да преследва легитимна цел в обществен интерес. В тази връзка Съдът подчертава широката дискреция на държавата в тази сфера и широкото тълкуване на понятието за „обществен интерес”, но и необходимостта от намиране на справедлив баланс между него и индивидуалните права. Именно поради липсата на такъв баланс и явната непропорционалност на мярката в случая, ЕСПЧ намира нарушение на правото на собственост. Съдът изтъква, че жалбоподателите са отговаряли на условията за пенсиониране и докато са получавали своите пенсии, те възобновили почасово своята практика. Това било допустимо според пенсионната система, към която те допринасяли с години и когато изплащането на пенсиите им било спряно, това се дължало не на промяна в тяхното положение, а на ново законодателно решение. Така жалбоподателите са били подложени на крайна и непропорционална мярка, което не би било така например при едно разумно намаление вместо цялостно спиране на пенсиите им, или пък ако законодателството допускаше някакъв преходен период, в който те да имат възможност да се адаптират към новото положение. Освен това те трябвало да върнат получените суми, считано от 01.01.2004 г. Затова ЕСПЧ намира нарушение на правото им на собственост, гарантирано от чл. 1 от Протокол № 1.

Държавата е тази, която определя условията и процедурата за прехвърляне на собственост и която следи за спазването на тези изисквания. Последниците от грешки, допуснати в нарочно предвидената

процедура по продажба на имот следва да бъдат носени от държавата, а не да се поправят на сметка на засегнатите трети лица.

Решение на Съда по делото [Gladysheva v. Russia \(no.7097/10\)](#)

Фактите: Жалбоподателката, г-жа Gladysheva, живеела с непълнолетния си син в апартамент в Москва, който била закупила през 2005 г. от г-н V., който преди това го бил купил от г-жа Ye., която пък от своя страна го била придобила от общината. През 2008 г. общината завела дело срещу г-жа Gladysheva с искане за прогласяване на сделката за нищожна. В исковата молба се твърдяло, че нейната праводателка - г-жа Ye., била придобила чрез измама апартамента. С решение от 2009 г. съдилищата уважили иска, като приели, че явно представеното в процедурата за придобиване на имота удостоверение за брак на г-жа Ye. било фалшиво, тъй като в службите липсвало отбелязване на брака ѝ. Следователно тя е нямала право да се регистрира на адреса на „съпруга си“ или да го закупи от държавата след смъртта му. Съдилищата признали, че г-жа Gladysheva е била добросъвестен купувач, но в изпълнение на закона разпоредили евикцията ѝ без да ѝ предложат обезщетение или алтернативно настаняване. Жалбоподателката обжалвала неуспешно. Изпълнението на заповедта за евикция било спирано на два пъти и към момента на постановяване на решението на ЕСПЧ все още не е изпълнена, но г-жа Gladysheva очаква това да се случи всеки момент. Междувременно образуваното наказателно производство за измама, в което жалбоподателката била конституирана като пострадала, било прекратено, тъй като не можело да се установят виновните лица.

Решението: По оплакването по чл. 1 от Протокол № 1 (право на собственост) Съдът отбелязва на първо място, че е странно, че проверката относно правото на участие на г-жа Ye. в процедурата за придобиване на имота не е била извършена още към момента на искането ѝ за придобиване на апартамента. Държавата е тази, която определя условията и

процедурата за прехвърляне на собственост и която следи за спазването на тези изисквания. Не следва трети добросъвестни лица да носят риска да им бъде отнета собствеността поради дефекти, които е следвало да не бъдат допускани в нарочно предвидената процедура по придобиване на имота. Последниците от такива грешки следва да бъдат носени от държавата, а не да се поправят на сметка на засегнатите лица. Поради това Съдът намира нарушение на чл. 1 от Протокол № 1, тъй като, като са лишили г-жа Gladysheva от собственост, властите са нахърнили прекомерно индивидуалния ѝ интерес, без това да е обосновано с обществен интерес. Освен това тя не е получила никакво обезщетение, нито има шансове да получи друг апартамент от държавата.

Нещо повече, Съдът не вижда как предложението на правителството, че жалбоподателката е можела да заведе иск за обезщетение срещу г-н V. – друг частен добросъвестен купувач – би довело до промяна в съотношението между обществения интерес и необходимостта от защита на индивидуалните права. В настоящия случай не е можело да се търси обезщетение за вреди и от онези, които наистина са били виновни за измамата, тъй като в наказателното производство не е бил идентифициран извършителят и няма и шансове за идентифицирането му, тъй като главните свидетели, г-жа Ye. и съпругът ѝ, са починали.

По оплакването по чл. 8 (право на зачитане на дома) Съдът напомня, че, веднъж постановена, заповедта за евикция вече представлява намеса в правото на зачитане на дома, без значение дали все още не е изпълнена. В настоящия случай при прогласяването на договора за нищожен съдилищата са разпоредили незабавно връщане на апартамента, без допълнителна преценка на пропорционалността на тази мярка спрямо жалбоподателката. Гаранциите по Конвенцията обаче изискват освен да е легитимна намесата в правата по чл. 8, да е и пропорционална на преследваната цел, което в случая означава на правата на нуждаещите се, които евентуално биха били настанени в апартамента. Съдът намира, че е важно да

отчете, че не е възможно да бъдат индивидуализирани нуждаещите се, които биха ползвали апартамента, за да бъде съпоставен техният интерес с този на г-жа Gladysheva. Във всички случаи нито един от чакащите за настаняване не би имал същото отношение към апартамента или същите законни права над него, каквито има жалбоподателката. Тя освен това няма и право на друго жилище и общината не е показала воля да ѝ предостави макар и временно, да не говорим за постоянно, друго жилище, в което да се изнесе. Следователно Съдът намира, че в нарушение на чл. 8 властите напълно са изключили от балансирането на интереси правото на г-жа Gladysheva на зачитане на дома ѝ при съпоставянето му с интересите на общината.

Освен присъденото обезщетение за неимуществени вреди Съдът е постановил Русия напълно да възстанови правото на собственост на жалбоподателката и да обезсили заповедта за евикция.

Запорирането на акциите на жалбоподателя в банка, преди да му бъде повдигнато обвинение за извършването на икономически престъпления (контрабанда на петрол, укриване на данъци и обсебване) и след като е бил задържан и обвинен за незаконно пренасяне през граница на 30 000 USD и организиране на държавен преврат, е в нарушение на националния закон и следователно в нарушение на чл. 1 от Протокол № 1.

Решение на Съда по делото [Rafiq Aliyev v. Azerbaijan \(no. 45875/06\)](#)

Фактите: Жалбоподателят бил изпълнителен директор на различни подразделения на една от най-големите частни компании в Азербайджан. На 19.10.2005 г. той бил задържан на летището в Баку по подозрение, че се е опитал да изнесе без да декларира 30 000 щатски долара. На следващия ден било разпоредено задържането му под стража. В последствие срещу жалбоподателя били повдигнати и

други обвинения, включително за организиране на държавен преврат след парламентарните избори през 2005 г.

На 8.06.2006 г. по искане на прокуратурата съдът запорирал голям брой акции, притежавани от жалбоподателя. Решението било мотивирано с твърденията на прокуратурата, че има данни г-н Aliyev да е извършил редица икономически престъпления и акциите са придобити по престъпен начин. По-късно през септември 2006 г. на жалбоподателя били повдигнати още няколко обвинения за икономически престъпления – за обсебване, укриване на данъци и контрабанда на петрол. През октомври 2007 г. жалбоподателят бил осъден по повечето от повдигнатите му обвинения.

Решението: Жалбоподателят се оплаква, че запорирането на акциите му е било в нарушение на чл. 1 от Протокол № 1. През разглеждания период националният закон е позволявал запориране на активи само на „обвиняеми“, като целта е била да се гарантира изпълнението на евентуално наложеното наказание конфискация. В момента на налагането на запора обаче на жалбоподателя не е било повдигнато обвинение за конкретните престъпления, в резултат на които се е считало, че е придобил акциите. Следователно намесата в правото на собственост на жалбоподателя не е била „предвидена в закона“, тъй като е в противоречие с националното право и поради това е налице нарушение на чл. 1 от Протокол № 1.

Удържането на част от парите на задържано лице за издръжката му в местата за задържане не го е лишила напълно от възможността да използва парите си за допълнителна храна, лекарства и други продукти, поради което чл. 1 от Протокол № 1 не е нарушен.

Решение на Съда по делото [Laduna v. Slovakia \(no. 31827/02\)](#) – виж раздел 7

9. ДРУГИ ПРАВА

• ДЕЛА НА СЕС

Директива 2008/115 не допуска правна уредба на държава членка, която наказва незаконното пребиваване в страната с наказателноправни санкции, в случай че не е извършено друго нарушение освен незаконно пребиваване.

Решение на Съда на ЕС по преюдициално запитване по дело [C-329/11 Achughbabian](#)

Фактите: На 24 юни 2011 г. в Maisons-Alfort (Франция) полицията задържала г-н Achughbabian – арменски гражданин, по подозрение, че незаконно пребивава на територията на Франция. Г-н Achughbabian влязъл във Франция на 9 април 2008 г. и поискал предоставянето на разрешение за пребиваване. То му било отказано на 28 ноември 2008 г. Отказът бил потвърден на 27 януари 2009 г. Към него била издадена и заповед, предвиждаща задължение за напускане на френската територия в едномесечен срок. На 25 юни 2011 г. била издадена заповед за принудителното му отвеждане до границата на страната и заповед за административно задържане, за които г-н Achughbabian бил уведомен.

Г-н Achughbabian счита, че предвиденото във френското право наказание лишаване от свобода за всеки гражданин на трета страна, който е на възраст над 18 години и пребивава незаконно във Франция след изтичането на тримесечен срок от влизането му на френска територия, е несъвместимо с правото на Съюза, като се позовава на Решение от 28 април 2011 г. по дело El Dridi C 61/11, в което Съдът постановява, че Директива 2008/115 не допуска правна уредба на държава членка, която предвижда наказание лишаване от

свобода само поради това, че гражданин на трета страна, който е в незаконен престой, остава, в нарушение на заповед да напусне територията на тази държава в определен срок, на посочената територия без основателна причина.

Решението: Чл. 15 от Директива 2008/115 на Европейския парламент и на Съвета от 16 декември 2008 г. относно общите стандарти и процедури, приложими в държавите членки за връщане на незаконно пребиваващи граждани на трети страни предвижда, че задържането е позволено само за да се подготви и извърши извеждането, и че това лишаване от свобода може да е с максимална продължителност от 6 месеца, като към него може да се добави допълнителен период на задържане от 12 месеца само в случай, че неизпълнението на решението за връщане през посочените 6 месеца се дължи на липса на съдействие от страна на лицето или на закъснения при получаването от трети страни на необходимите документи.

Френското право предвижда наказание лишаване от свобода за всеки гражданин на трета страна, който е на възраст над 18 години и пребивава незаконно във Франция след изтичането на тримесечен срок от влизането му на френска територия, докато общите стандарти и процедури, закрепени в членове 6, 8, 15 и 16 от Директива 2008/115, предвиждат, че спрямо такъв гражданин на трета страна трябва приоритетно да се проведе процедура за връщане и може, що се отнася до лишаване от свобода, да бъде постановено най-много административно задържане.

Съдът отбелязва, че гражданите на трети страни, които са извършили едно или няколко други правонарушения освен правонарушението незаконно пребиваване, могат при необходимост по силата на чл. 2, параграф 2, буква б) от Директива 2008/115

да бъдат изключени от приложното поле на същата. Същевременно по настоящата преписка няма елемент, който да подсказва, че г-н Achughbabian е извършил друго правонарушение освен незаконното пребиваване на френска територия. Следователно ситуацията на жалбоподателя по главното производство не би могла да се изключи от приложното поле на Директива 2008/115.

Съдът приема, че Директива 2008/115 не допуска правна уредба на държава членка, която наказва незаконното пребиваване с наказателноправни санкции - лишаване от свобода на гражданин на трета страна, който пребивава незаконно на територията на посочената държава членка и не желае да я напусне доброволно.

Директива 2008/115 допуска да се налагат наказателноправни санкции на граждани на трети страни, към които е приложена установената от тази директива процедура за връщане и които пребивават незаконно на територията на държава членка. При прилагането на посочените наказателнопроцесуални правила обаче налагането на санкции е обусловено от пълното спазване на основните права, и в частност на тези, гарантирани от ЕКПЧ.

Правото на ЕС не допуска прилагането на необорима презумпция, че държавата членка, която е компетентна да се произнесе по молби за убежище, спазва основните права в Европейския съюз.

Решение на Съда на ЕС по преюдициално запитване по съединени дела [C-411/10](#) и [C-493/10](#) - N. S. ([C-411/10](#))

Фактите: Петимата жалбоподатели са от Афганистан, Иран и Алжир. Всички те пътували през Гърция, където били задържани за незаконно влизане на територията на страната. След това отишли в Ирландия, където подали молби за убежище. Системата „Евродак“ потвърдила, че петимата жалбоподатели първо са влезли на гръцка територия, но не са подали там

молби за убежище. Жалбоподателите възразяват срещу връщането им в Гърция.

Решението: Общата европейска система за убежище се основава на гаранцията, че никой няма да бъде върнат обратно там, където може отново да бъде подложен на преследване. Тя е създадена в контекст, в който е можело да се допусне, че всички участващи в нея държави, било то държави членки или трети държави, спазват основните права, включително и по ЕКПЧ, и че в това отношение държавите членки могат да си имат взаимно доверие. Това не изключва в определена държава членка на практика да има значителни затруднения за функционирането на тази система и съответно да е налице голям риск при прехвърляне на търсещи убежище лица в тази държава членка отношението към тях да е несъвместимо с основните им права.

През 2010 г. Гърция е била входният пункт за близо 90 % от незаконно влезлите в ЕС лица, поради това понасяната от нея тежест във връзка с навлизането на такива лица е несъразмерно голяма в сравнение с тежестта, понасяна от останалите държави членки, и гръцките власти нямат обективна възможност да се справят с положението.

По повод случай, аналогичен на настоящия - прехвърлянето през юни 2009 г. на търсецо убежище лице от Белгия в Гърция - ЕСПЧ постановява, че Кралство Белгия е нарушило член 3 от ЕКПЧ, тъй като от една страна е изложило жалбоподателя на опасностите, произтичащи от установените недостатъци на процедурата за предоставяне на убежище в Гърция, доколкото белгийските власти са знаели или е трябвало да знаят, че няма никаква гаранция за внимателно разглеждане на молбата му за убежище от гръцките власти, и от друга страна, тъй като при пълно познаване на обстановката го е изпратило на място с унизителни условия на задържане и на живот (ЕСПЧ, Решение по дело M. S. S. с/у Белгия и Гърция от 21 януари 2011 г.).

Решението на ЕСПЧ е знак, че към момента на прехвърлянето на жалбоподателя M. S. S. е имало системни недостатъци на

процедурата за предоставяне на убежище и на условията за приемане на търсеци убежище лица в Гърция. ЕСПЧ приема, че опасностите за жалбоподателя са достатъчно доказани, вземайки предвид редовните доклади в този смисъл на международни неправителствени организации, кореспонденцията между Върховния комисариат на ООН за бежанците и компетентния белгийски министър, а също и докладите на Комисията за оценката на дъблинската система и предложенията за преработване на Регламент № 343/2003 с цел укрепване на ефикасността на тази система и ефективна защита на основните права (ЕСПЧ, Решение по дело M.S.S. с/у Белгия и Гърция, § 347—350).

СЕС подчертава, че данни като цитираните от ЕСПЧ биха позволили на държавите членки да преценят как функционира системата за убежище в компетентната държава членка, а това ще им даде възможност и да оценят съответните опасности.

Чл. 4 от Хартата трябва да се тълкува в смисъл, че държавите членки, включително националните юрисдикции, са длъжни да не прехвърлят търсещото убежище лице в „компетентната държава членка“ по смисъла на Регламент № 343/2003, когато не може да не им е известно, че за системните недостатъци на процедурата за предоставяне на убежище и на условията за приемане на търсеците убежище лица в тази държава членка има сериозни и потвърдени основания да се смята, че търсещото убежище лице би било изложено на реална опасност от нечовешко или унизително отношение по смисъла на чл. 4 от Хартата.

Само по себе си обстоятелството, че една държава е ратифицирала конвенциите, не създава необорима презумпция, че тя спазва тези конвенции. Същият принцип важи както за държавите членки, така и за третите държави.

Фондация „Български адвокати за правата на човека“

Гр. София 1000
Ул. „Гурко“ № 49, вх. А, ет. 3
Тел.: 02/980 39 67
Тел./Факс: 02/980 66 33

e-mail: hrlawyer@blhr.org

www.blhr.org

Редактор на броя Полина Русинова. За изготвянето допринесоха адв. София Разбойникова, адв. Диляна Гитева и Милена Ванкова. Е-mail за връзка:
hrlawyer@blhr.org

© Всички права запазени

Публикуваният текст не обвързва Европейския съд по правата на човека, Съвета на Европа или Съда на Европейския съюз.

Настоящата публикация е осъществена с подкрепата на Институт „Отворено общество“ – София. Изложените в нея мнения и позиции принадлежат единствено на авторите на този материал. Те по никакъв начин не могат да се приемат за израз на мнения и позиции на Институт "Отворено общество" – София.

